

Perla mezi botanickými zahradami

Anna Skalická

Královské botanické zahrady (Royal Botanic Gardens) v Kew ve Velké Británii vznikly spojením několika zahrad a pozemků, které byly majetkem královských rodin. Původně na nevelké ploše 3,5 ha začala v r. 1759 budovat zahradu Augusta, princezna z Walesu. Pokračovatelem byl i její syn král Jiří III. O první sbírky se staral vrchní zahradník William Aiton, vynikající znalec, botanickým poradcem byl lord Bute, z architektů se proslavil Sir William Chambers. Za Jiřího III. obohacoval rostlinné sbírky přede-

vším Sir J. Banks, průvodce kapitána Cooka na jeho zámořských cestách. V r. 1841 byly zahrady předány státu a zvětšeny o 81 ha; ředitelem se stal Sir William Hooker, který dal celému zařízení vědecký ráz. Budovaly se knihovna, herbářové sbírky a muzeum, pro tropické rostliny skleníky. Královna Viktorie připojila v r. 1897 jako dar k zahradám pozemek kolem domu královny Charlotty (Queen Charlotte's Cottage) postavený v r. 1770 pro manželku krále Jiřího III. V současné době zahrady zaujímají asi 121 ha.



V r. 1987 v parku vichřice poškodila nebo zničila 1 000 stromů. Jejich dřevo bylo použito ke zpodobení této události; foto B. Orliková ♦ Charakteristická stavba historického komplexu palmového skleníku ♦ Samičí jedinec cykasovité rostliny *Encephalartos ferox* s velkou šišticí ♦ Naposledy v r. 1997 vykvetl nelibě páchnoucím obrovským květenstvím (může dosáhnout až 2 m výšky) zmlajovce *Amorphophallus titanum*; foto B. Orliková ♦ Tropické helikonie se pěstují pro svá nádherná květenství; vpravo druh *Heliconia psittacorum*



V r. 1965 se stal součástí této instituce i park Wakehurst Place, panství o 187 ha v Sussexu. Zdejší větší množství srážek umožňuje pěstování bohatšího sortimentu rostlin.

I z hlediska architektonického mají Královské botanické zahrady řadu zajímavostí. Zdaleka viditelná je 50 m vysoká, 10patrová pagoda, vybudovaná r. 1762 pro princeznu Augustu architektem Chambersem. Bývalá oranžerie slouží pro různé výstavní účely a jako prodejna knih i suvenýrů. Dům královny Charlotty má krásné lesnaté okolí a na jaře zde rozkvétají modré koberce druhu *Endymion nanscriptus*. Období romantismu připomínají různé drobné chrámky, na všechny stavby však nelze upozornit; o sklenících se zmíníme dále.

Pečlivě upravené zahrady hojně využívají návštěvníci k odpočinku i poučení. Především jsou však střediskem vědeckého života a vědci z celého světa studují ve zdejších herbářích, knihovně, laboratořích a sklenících. Z administrativního hlediska se zahrady dělí do 6 celků: 1. živé sbírky rostlin v Kew a ve Wakehurst Place, 2. muzeum, 3. herbáře, 4. knihovna, 5. Jodrellova laboratoř a 6. fyziologická laboratoř. Herbáře, jedny z největších

na světě, jsou umístěny v několika budovách. Tato kolekce obsahuje asi 5 mil. herbářových položek s rostlinami z celého světa. Herbáře jsou přístupny všem vědeckým pracovníkům a studentům. Rovněž unikátní je knihovna, která se svými knižními fondy řadí na první místa ve světovém měřítku. Muzeum je zaměřeno na užitkové rostliny a jejich hospodářský význam. Laboratoře se zabývají výzkumy anatomickými, cytologickými, biochemickými a fyziologickými.

Živé sbírky se budují v Kew více než 200 let. Je tu zastoupeno více než 31 000 rodů z 350 čeledí. Největší venkovní plochy zaujímá arboretum. Dřeviny byly vysazovány především podle systematické příbuznosti, místy tak, aby imitovaly přirozený les. Je zde veliký sortiment bříz, topolů, dubů nebo cesmín. Z nahosemenných zaujme jinan dvoulať (Ginkgo biloba) vysazený v r. 1760, rostou zde obrovské exempláře takových

Pravidelné přeslenité větvení je typické pro araukárie, blahočety. Na snímku araukárie chilská (Araucaria araucana) s listy střechovitě uspořádanými, tuhými, ostritě zakončenými. Snímky V. Zeleného (není-li uvedeno jinak)



druhů, které u nás nelze pěstovat pod širým nebem: *Araucaria araucana*, *A. heterophylla*, *Sequoia sempervirens*, *Pinus pinea* atd. Porosty rododendronů upoutávají nejen bohatstvím druhů a kulturů, ale též svými mohutnými rozměry.

Pro Evropany je jistě atraktivní kolekce trav se vzrostlými bambusy, pro zahrádkáře kolekce růží za palmovým skleníkem. Alpinum z r. 1882 soustřeďuje stovky rostlin, a to jak běžně pěstovaných na skalkách, tak vzácné druhy z nejvyšších poloh. Poblíž řeky Temže je Kew Palace (dříve nazývaný Dutch House, Holandský dům), nejstarší stavba zahrady z r. 1631, kde je tzv. královna zahrádka: odpovídá stylu zahrad 17. stol. a soustřeďuje rostliny pěstované v té době, tj. léčivé byliny a druhy využívané v kuchyni, převážně koření.

Význačnými dominantami zdejších zahrad jsou skleníky. Největším z nich je temperovaný skleník vybudovaný v letech 1860 až 1890 podle návrhu D. Burtona. K tomuto skleníku přiléhá skleník s flórou Austrálie. Obloukovitým řešením stěn i stropů je charakteristický rozsáhlý palmový skleník: stavba započatá v r. 1844 byla dokončena r. 1848. Stojí na břehu velkého rybníka a záměrem architekta bylo zrcadlení skleníku na rozsáhlé vodní hladině. Nejmodernější skleníkovou stavbou je systém skleníků pricezny z Walesu, dokončený r. 1986 a typický tím, že nemá žádné svislé stěny a velká část je umístěna pod úrovní země. Neobyčejně zajímavou rostlinou v tomto skleníku je tzv. vodní palma — *Ravenea musicalis*, jediná palma, jejíž semena klíčí pod vodou; byla objevena v r. 1992 na Madagaskaru. Druhovité jméno *musicalis* — hudební — dostala podle zvuků způsobených padáním plodů na vodní hladinu. Zajímavé květy a plody přináší zde pěstovaná dřevina z čel. *Lecythidaceae* (hrnečníkovité) *Barringtonia racemosa*. Vodní plochu porůstá *Victoria amazonica*, *Pistia stratiotes*, nad hladinou se tyčí velké listy kapradiny *Acrostichum aureum*, součástí je např. i oddělení pro sukulenty, masožravé rostliny aj.

Z palem, které upoutají každého návštěvníka skleníků, je to jistě *Attalea speciosa*, jejíž listy dosahují délky i 7–9 m a strom téměř do stropu skleníku. Rovněž takto vysoká je i *Caryota mitis*. Mohutná je také palma olejná (*Elaeis guineensis*). Pěstuje se zde i vzácná palma *Lodoicea maldivica*, známá největšími semeny v rostlinné říši.

Velmi hodnotná je také kolekce cykasovitých rostlin. Každého návštěvníka upoutá *Encephalartos altensteinii*, jehož kmen bylo nutno podepřít; zdejší exemplář se pokládá za nejstarší rostlinu tohoto druhu na světě. Byl nalezen ve východním Kapsku r. 1770 a v r. 1775 definitivně převezen do Anglie. V současné době dosahuje 4 m, roční přírůstky činí 2,5 cm; šišťici přinesl pouze jednou za celou dobu pěstování. Nápadnou červenou šišťici vytváří *Encephalartos ferox*, šedavé zbarvení ostře pichlavých listů má *E. horridus*. Zaujme také příbuzný *E. villosus* i druhy *Lepidozamia hoppei*, *Zamia culcas zamiiifolia*, *Dioon spinulosum* aj.

Těchto několik řádků o tak unikátním objektu má být pouze upozorněním neopomínout zahrady při návštěvě Londýna. Poněvadž však pokaždé lze prohlédnout pouze nepatrnou část, bude přáním každého návštěvníka znovu se tam vrátit.

Poznámka: Použitím na jednu z nejvýznamnějších evropských botanických zahrad s „na čas rozloučím se s „průvodcem“ po botanických zahradách. V příštím ročníku Vám představíme některé ze zoologických zahrad.